

Z ZAGADNIEŃ HISTORII KOŚCIOŁA

ANALECTA CRACOVIENSIA IX 1977

Ks. JAN KUS

KATEDRA HISTORII SZTUKI KOŚCIELNEJ NA WYDZIALE TEOLOGICZNYM UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO

Badania nad dziejami sztuki kościelnej w Polsce nie doczekały się jeszcze swej monografii. Obok prac ks. ks. Franciszka Gabryła, Aleksego Klawka, Jana Krzemienieckiego czy Władysława Wichra, zajmujących się dziejami teologii moralnej, historią prawa kanonicznego czy filozofii religijnej w Polsce — brakuje dzieła o przeobrażeniach niestarej dyscypliny naukowej, jaką są dzieje sztuki kościelnej. Niniejszy artykuł próbuje nakreślić zasadnicze cechy rozwoju tej dyscypliny na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Historia sztuki kościelnej zarówno w Polsce, jak i w innych krajach była zawsze jak najściślej związana z rozwojem historii sztuki jako dyscypliny naukowej. Badania nad dziejami sztuki są młodsze niż historia „sensu stricto” i stąd jej rozwój instytucjonalny związany z powstaniem odrębnych katedr uniwersyteckich przypada dopiero na wiek XIX. Niemniej należy podkreślić istnienie wcześniejszych, niejako przedinstytucjonalnych zainteresowań dziejami sztuki, w tym również sztuki kościelnej.

W Uniwersytecie Jagiellońskim, wówczas jeszcze Szkole Głównej Koronnej, początki zainteresowań sztuką związane są z nazwiskiem ks. Hugona Kollątaja. On sam, uczeń rzymskiej Akademii św. Łukasza, przybywając do Krakowa w celu dokonania reformy Akademii i sprowadzając tu Dominika Estreichera jako nauczyciela rysunków, myślał o powołaniu swoistej Akademii Sztuk Pięknych oraz o stworzeniu przy niej galerii narodowej¹. W czasach Polski przedrozbiorowej pomysły te nie zo-

*. W tekście i przypisach zastosowano następujące skróty: AUJ — Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego; AKM — Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie; ATK — Akademia Teologii Katolickiej w Warszawie; Min. WRIOP — Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego; PSB — Polski Słownik Biograficzny; UJ — Uniwersytet Jagielloński; WT — Wydział Teologiczny UJ; BJ — Biblioteka Jagiellońska.

¹ K. Estreicher, *Sesja naukowa poświęcona 150-leciu Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie*, „Zeszyty Naukowe ASP” 5 (1971) s. 45 n. Por.: J. Kuś, *Kollątaj i Kapituła Krakowska*, „Rocznik Krakowski” 48 (1977) s. 19—45.

stały jednak zrealizowane. Dopiero w r. 1809, gdy Kraków został przyłączony do Księstwa Warszawskiego, Kołłątaj przybył do wyzwolonego miasta i z gronem najbliższych przystąpił do opracowania nowego *Urządzenia Szkoły Głównej*, która jako nowoczesna uczelnia polska miała zastąpić zgermanizowany przez Austriaków uniwersytet², powrócił też Kołłątaj do swych dawnych planów i myślał m. in. o erygowaniu katedry sztuki³; ułatwieniem realizacji tego pomysłu było powołanie na rektora uczelni (na wniosek Kołłątaja) ks. Sebastiana Sierakowskiego (1732—1834), kanonika krakowskiego i ostatniego kustosza skarbcza koronnego — człowieka, któremu nieobce były zagadnienia architektury. Był on bowiem projektantem m. in. kościoła parafialnego w Pleszowie (1806), ołtarza i wystroju prezbiterium w kościele PP. Norbertanek na Zwierzyńcu oraz projektodawcą przebudowy i restauracji krakowskich Sukiennic i ratusza (1818). Zajmował się on również twórczością pisarską poświęconą zagadnieniom budownictwa; był autorem książki wydanej w Krakowie w r. 1812 pt. *Architektura obejmująca wszelki gatunek murowania i budowania*, uważanej niezbyt słusznie za pierwszy polski podręcznik z tego zakresu, zawierający zarys dziejów architektury, jako że była to praca napisana w oparciu o dzieło Włocha Francesco Milizia: *Principi di Architettura civile*⁴. Niemniej trzeba podkreślić, że ks. Sierakowski należał w Krakowie do grupy księży, którzy problematyką dziejów sztuki faktycznie się zajmowali. Obok niego należy wymienić ks. Macieja Sołtyka, kanonika kapituły krakowskiej (spokrewnionego z biskupem Kajetanem), którego dzieło wydane w r. 1787, pt. *Series monumentorum Ecclesiae Cathedralis Cracoviensis*, stanowiło pierwszą próbę rysunkowe- go przedstawiania zabytków katedry krakowskiej.

Wysiłki te i zamierzenia nie zaowocowały jednak w postaci żadnej instytucji naukowej, na co może było i za wcześnie, ponieważ dzieje sztuki zaczynały się dopiero rozwijać jako odrębna dyscyplina naukowa. Wyprzedziły je zresztą zainteresowania prehistoryczne, do których dołączano wówczas historię sztuki. Wyrazem tego było powołanie w r. 1866 na polonizowanym po okresie kilkunastoletniej germanizacji Uniwersytecie

² BJ rkps 3123, list 30: W. Szaster do J. Sniadeckiego 19 VIII 1809; tamże rkps 3108, k. 7: Kołłątaj do Sniadeckiego, Kraków 20 VIII 1809. Por.: BJ rkps 5642 (*Papiery po Michale Szymańskim*), k. 5: List Kołłątaja z 18 VII 1810 pisany ze Swoszowic do Michała Szymańskiego; BJ rkps 1043 (*Materiały do biografii profesorów UJ i instytucji naukowych krakowskich zebrane przez Ferdynanda Kojśiewicza w r. 1850*), k. 17—24, 84, 98, 109.

³ R. Dutkowska, *Uniwersytet Jagielloński w czasach Księstwa Warszawskiego*, Kraków 1963, s. 10—74 passim.

⁴ Por. A. Bochnak, *Zarys dziejów polskiej historii sztuki*, Kraków 1948, s. 10—12.

Jagiellońskim katedry archeologii obejmującej prehistorię, nauki pomocnicze historii i dzieje sztuki. Profesorem został Józef Łepkowski (1826—1924) od r. 1863 docent w zakresie tego przedmiotu, konserwator zabytków sztuki i muzeolog⁵. Okazało się jednak, że katedra o tym profilu nie wystarczała szybko rozwijającej się nowej dyscyplinie naukowej. Toteż, gdy w r. 1878 habilitował się w Krakowie w zakresie historii sztuki Marian Sokołowski (1839—1911), kreowano w r. 1882 katedrę historii sztuki, pierwszą w Polsce, powołując na jej kierownika profesora Sokołowskiego. Od tego czasu można mówić o wejściu polskiej historii sztuki na tory europejskie⁶.

Należy dodać, że Kraków był poważnym ośrodkiem badań nad sztuką jeszcze wcześniej; mianowicie już w r. 1877, a więc zaledwie cztery lata po powołaniu do życia Akademii Umiejętności, powstała w ramach tej instytucji Komisja Historii Sztuki. Na jej czele stanął Paweł Popiel.

Również w środowisku lwowskim obudziły się zainteresowania historią sztuki. Działał tu Władysław Łoziński (1843—1913), wybitny historyk kultury, odkrywca starego Lwowa, a pierwszym fachowym historykiem sztuki był Jan Bołoz-Antoniewicz. W r. 1893 objął on katedrę nadzwyczajną, a w r. 1898 zwyczajną, historii sztuki na Uniwersytecie Lwowskim. Na Wydziale zaś Teologicznym we Lwowie profesorem historii sztuki kościelnej został wkrótce ks. Władysław Żyła (1877—1926); po śmierci Łozińskiego, a przed wystąpieniem na widowni naukowej T. Mańkowskiego (1878—1957), był jedynym człowiekiem naukowo badającym przeszłość artystyczną Lwowa i Ziemi Czerwińskiej.

W tych warunkach władze kościelne coraz bardziej doceniały potrzebę zapewnienia słuchaczom Wydziału Teologicznego wykładów z dziedziny historii sztuki kościelnej i estetyki. Wprawdzie studenci Wydziału Teologicznego w Krakowie sporadycznie mogli korzystać z wykładów Mariana Sokołowskiego na Wydziale Filozoficznym⁷, ale kolegium profesor-

⁵ Józef Łepkowski (por. PSB 6, 125), późniejszy rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, przywiązywał wielką wagę do pamiątek przeszłości, do obchodów rocznic narodowych. M. in. na 500-lecie chrztu króla Jagiełły przygotował uczelnię do uroczystego obchodu tej rocznicy. W aktach WT zachowało się z tego czasu pismo rektorskie, skierowane do dziekana tegoż Wydziału, wzywające wszystkich profesorów UJ do wzięcia udziału w uroczystym nabożeństwie dziękczynnym, celebrowanym w katedrze krakowskiej przez kard. Albina Dunajewskiego w dniu 15 lutego 1886 r. o godz. 10.30: „SENAT AKADEMICKI” c.k. Uniwersytetu w Krakowie. L. 100. Wielmożnemu Panu Dziekanowi Wydziału Teologicznego do wiadomości i za wiadomienia WW. PP. profesorów i docentów swego Wydziału z nadmienieniem, iż zgramadzimy się w poniedziałek d. 15 b.m. przed godz. 10-tą w Sali posiedzeń Senatu Akademickiego, skąd udamy się in corpore w togach do katedry na Wawelu. W razie śnieżycy lub mrozu, możemy się ubrać na wikaryi katedralnej, w kościele zaś odziać się futrami. Kraków dnia 11 lutego 1886. Łepkowski Rektor UJ.” (AUJ WT 86 — uroczystości).

⁶ A. Bochnak, *Zarys dziejów*, jw.

⁷ AUJ WT II 71: Katedra i seminarium sztuki kościelnej (akta personalne ks. Gerarda Kowalskiego). W swoim życiorysie stwierdza późniejszy wykładowca historii sztuki kościelnej WT, że wraz z wieloma alumnami studiującą na fakultecie

skie Wydziału Teologicznego UJ nie ustawało w zabiegach około erygowania katedry historii sztuki kościelnej na własnym wydziale, zwłaszcza że dokonano reformy tego Wydziału, dostosowując go do wymogów nowych czasów i nowych problemów stojących przed Kościołem i duchowieństwem⁸. Memoriał Wydziału Teologicznego z r. 1886, skierowany do Ministerstwa Wyznań i Oświecenia w Wiedniu jest tego najlepszym dowodem⁹; podkreślano w nim doniosłość wykładów z tej dziedziny¹⁰. Tymczasem w r. 1890 na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Wiedeńskiego w półroczu zimowym, wykłady z tej dyscypliny rozpoczął ks. Heinrich Swoboda¹¹.

OKRES 1890—1919

Jednocześnie, bo w r. 1890, w Krakowie na Wydziale Teologicznym UJ odbyły się dwie habilitacje: ks. dra Józefa Bilczewskiego z teologii fundamentalnej i ks. dra Eustachego Skrochowskiego z historii i estetyki liturgii chrześcijańskiej. Obydwaj docenci otrzymali zaraz „veniam legendi”¹². Praca habilitacyjna ks. Skrochowskiego, pt. *Sarkofag chrześcijański z XV w.*, ogłoszona została w r. 1886¹³. Ks. Skrochowski rozpoczął swe wykłady w r. 1890¹⁴. Wygłaszał je na temat: *Stanowisko malarstwa i rzeźby w liturgii*¹⁵, w półroczu zimowym 1890—91 wykladał zaś *Rzeczony architektury chrześcijańskiej i sztuk plastycznych pomocniczych w stosunku do potrzeb liturgicznych*¹⁶. W swych prelekcjach przedstawiał on poszczególne gałęzie sztuk plastycznych pod kątem potrzeb przyszłych rządców kościołów, co było zgodne z wymogami Wydziału Teolo-

---

teologicznym przez rok 1905 uczył na wykłady Mariana Sokołowskiego na Wydziale Filozoficznym.

⁸ AUJ S II 798: Reskrypt Min. WRiOP nr 13220 z 20 VIII 1880; *Kronika Uniwersytetu Jagiellońskiego od r. 1864 do r. 1887* [...], Kraków 1887, s. 47 n.; W. M. Bartel, *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego na przelocie dwóch wieków*, „*Analecta Cracoviensis*” 1 (1969), 407.

⁹ AUJ: *Kronika WT 1884—1887*, s. 49—50.

¹⁰ *Sprawozdanie rektora UJ [...] z czynności w r. szk. 1886/87*, Kraków 1887, s. 26.

¹¹ *Jahrbuch der k.k. Universität Wien für das Studienjahr 1890/91*, Wien 1891, 3—4.

¹² AUJ: *Sprawozdanie ustępującego rektora UJ prof. dra Edwarda Korczyńskiego, 1890/91*, 26.

¹³ K. Michalewska, *Habilitacja w Uniwersytecie Jagiellońskim 1848—1918*, „*Zeszyty Naukowe UJ*” 71 (1963), 98 n.; *Sprawozdanie dyrekcji wyższej szkoły realnej w Krakowie za r. szk. 1886*, 3—41.

¹⁴ *Sprawozdanie rektora UJ za r. szk. 1889/90*, Kraków 1890, 26. Na Wydziale Teologicznym UJ habilitowało się po raz pierwszy dwóch docentów prywatnych: ks. dr Eustachy Skrochowski zatwierdzony został na docenta historii i estetyki liturgii chrześcijańskiej i rozpoczął wykłady w półroczu letnim, ks. dr Józef Bilczewski habilitował się na docenta teologii fundamentalnej i otrzymał „veniam legendi”.

¹⁵ *Spis wykładów UJ*, półr. letnie 1889/90.

¹⁶ Tamże, półr. zimowe 1890/91.

gicznego. W r. 1891 przeniósł się ks. Skrochowski do Lwowa¹⁷, dokąd został zaproszony celem objęcia katedry historii Kościoła¹⁸.

Wykłady z historii sztuki kościelnej zostały w r. 1892 na długi okres przerwane nie tylko w Krakowie, ale i w Wiedniu, gdzie ks. Swoboda zamienił dotychczasowe prelekcje na wykłady z homiletyki pastoralnej¹⁹, co zresztą było charakterystyczne dla ówczesnych stosunków w uniwersytetach austriackich. Mimo niechęci rządowej do kreowania katedr historii sztuki kościelnej na wydziałach teologicznych, zarówno w Wiedniu jak i w Krakowie, odzywały się głosy za wprowadzeniem wykładów z tej dziedziny. Także generalna konferencja Episkopatu austriackiego, obradująca w listopadzie 1902 r. uznała za konieczne wprowadzenie wykładów historii sztuki kościelnej do programu studiów teologicznych²⁰. W Uniwersytecie Wiedeńskim wykłady historii sztuki kościelnej wznowił ks. Swoboda w semestrze letnim 1903 r.²¹

W Krakowie zaś w czasie tej wieloletniej przerwy w wykładach na Wydziale teologicznym UJ sama myśl, choć w zmienionej nieco formie, również nie została poniechana. Dowiadujemy się mianowicie z pisma ówczesnego dziekana Wydziału, ks. prof. dra Knapińskiego ze stycznia 1894 r., że powołano do życia gabinet numizmatyczny, „którego założenie wraz z instytutem dla historii sztuki kościelnej jest zamierzone”²².

Znacznie później, bo dopiero w styczniu 1914 r. Ministerstwo powiadomiło Dziekanat Wydziału Teologicznego UJ o możliwości wprowadzenia wykładów z historii sztuki kościelnej (zob. aneks I). Zaproponowany przez Wydział już w marcu tego roku cysters mogiński o. Gerard Kowalski, jako wykładowca nie został uwzględniony przez Ministerstwo²³, wo-

¹⁷ Z. Lenkiewicz, *Sp. ks. Eustachy Skrochowski (Wspomnienie pośmiertne)*, „Gazeta Kościelna” 3 (1895), 418.

¹⁸ Tamże, 416—420; por. *Podręcznik Encyklopedya Kościelna*, t. 35/36, Warszawa 1912, s. 295.

¹⁹ *Jahrbuch der k. k. Universität Wien für das Studienjahr 1894/95*, Wien 1896, s. 6. Wykłady te, jak również badania na polu teologii pastoralnej, skłoniły ks. Swobodę do wydania dzieła pt. *Grosstadt — Seelsorge*. Autor, wiedeński teolog, obciążał odpowiedzialnością system wielkich liczebnie parafii za odchrześcijanie mas w wielkich miastach. Pod wpływem tej książki i dyskusji, które ona wywołała, pozostawał obejmujący rządy w diecezji krakowskiej książę biskup Adam Sapieha. Odbiciem tego było nie tylko jego pierwsze orędzie do wiernych (3 III 1912), ale i cała jego późniejsza działalność pasterska.

²⁰ AUJ WT 71: Katedra i Seminarium sztuki kościelnej.

²¹ *Öffentliche Vorlesungen an der k. k. Universität zu Wien SS. 1903*, s. 4.

²² AUJ WT II 27: Pismo dziekana WT ks. dra Knapińskiego z dnia 23 I 1894 do księży profesorów: „Uprasza się o odpowiedź na pytanie: Czy i o ile który z P.T. księży Profesorów uważa istnienie gabinetu numizmatycznego, którego założenie wraz z instytutem dla historii sztuki kościelnej przy Uniwersytecie Jagiellońskim jest zamierzone, za odpowiedni środek pomocniczy przy swych wykładach. Odpowiedź może być na niniejszym wyrażona”. Prof. historii Kościoła ks. Chotkowski oświadczył wówczas: „Przy ćwiczeniach i seminarium historii sztuki kościelnej byłby gabinet numizmatyczny wielkiej wagi, mianowicie gdyby zawierał dostatecznie zaopatrzone zbiór medali”. Z dalszych kart wynika, że gabinet ten erygowano.

²³ AUJ, jw.

bec czego na ponaglenie z Wiednia z dnia 20 maja 1914 r. dziekan ks. prof. Tadeusz Gromnicki²⁴ ponownie poddał kandydaturę o. Kowalskiego, wnosząc o ufundowanie katedry historii sztuki kościelnej już w roku szkolnym 1914/15²⁵. I ten wniosek pozostał również bez odpowiedzi. A przecież wspomniany kandydat nieoficjalnie prowadził zajęcia zlecone przez Wydział Teologiczny już od półroczia letniego 1911 r. do końca roku akademickiego 1913/14. Były to wykłady z historii sztuki kościelnej w ilości dwóch godzin tygodniowo, na które jako na zajęcia nieobowiązkowe uczęszczali studenci drugiego roku Wydziału Teologicznego²⁶.

Należy się zatrzymać przy sylwetce nowego wykładowcy. Wojciech Kowalski, cysters, bibliotekarz i archiwista klasztoru w Mogile pod Krakowem urodził się dnia 2 XI 1881 r. w Raciborzanach w pow. limanowskim i pochodził z rodziny chłopskiej. Uczył się w gimnazjum krakowskim, a potem jako alumn klasztoru cysterskiego w Mogile, gdzie przyjął imię zakonne — Gerard. Wysłany do bratniego klasztoru w Rein (Austria) pojął studia teologiczne w Grazu, a następnie w Krakowie, rozszerzając je również na studia historyczne pod kierunkiem Stanisława Krzyżanowskiego i historię sztuki u Mariana Sokołowskiego. W r. 1905 został wyświęcony na kapłana i złożył śluby wieczyste w klasztorze w Mogile. Porządkowanie i opracowywanie zbiorów tamtejszej biblioteki dostarczyło o. Gerardowi materiałów do jego późniejszych prac naukowych. Był on znawcą w zakresie inkunabułów i opublikował dwa katalogi inkunabułów biblioteki w Mogile i w Szczyrzycu. Wydał również (wspólnie z K. Kaczmarczykiem) *Katalog archiwum Opactwa Cystersów w Mogile*, w r. 1919. Był również bardzo czynnym działaczem w zakresie opieki nad zabytkami, a od r. 1917 pełnił funkcje konserwatora diecezjalnego, udzielając proboszczom rad i pomocy w sprawach konserwacji kościołów i paramentów kościelnych. Należał też do różnych towarzystw społecznych i naukowych, w tym do Grona Konserwatorów Galicji Zachodniej, był członkiem Zentralkommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmäler w Wiedniu a także współpracował z dwiema komisjami Akademii Umiejętności w Krakowie. Jego starania o zachowanie i konserwację zabytków sztuki kościelnej przekraczało granice diecezji a nawet zaboru, ponieważ w r. 1912 na kursie dla duchowieństwa w Poznaniu wygłaszał odczyty o konserwacji zabytków sztuki sakralnej, o konserwacji polichromii, tkanin i haftów. O. Gerard Kowalski zmarł w Mogile 19 X 1919 r.²⁷

²⁴ AUJ, jw.; PSB 14, 547—649.

²⁵ AUJ, jw.

²⁶ AUJ WT 27/1a.

²⁷ Por. PSB 14, 547—549.

OKRES 1919—1931

Odzyskanie niepodległości w r. 1919 otworzyło nową erę w historii Wydziału Teologicznego UJ. Kraków, pełen cennych zabytków i pamiątek przeszłości, a zarazem centrum naukowe polskiej teologii, chciał naprawić zaniedbania z czasów zaborów i wyzyskać swe możliwości dla wychowania przyszłych kapłanów w duchu patriotycznym, w duchu zrozumienia i poszanowania spuścizny wieków. W dniu 7 lipca 1919 r. uchwalono jednomyślnie na Wydziale, aby utworzyć katedrę historii sztuki kościelnej i obowiązki zastępcy profesora powierzyć swemu byłemu alumnowi, 35-letniemu wówczas kapłanowi ks. drowi Tadeuszowi Kruszyńskiemu²⁸. Wydział Teologiczny brał pod uwagę fachowe przygotowanie kandydata. Ks. Kruszyński studia teologiczne odbyte na Wydziale Teologicznym UJ uwieńczył tytułem doktorskim w r. 1912. Miał również za sobą studia zagraniczne: w zakresie archeologii chrześcijańskiej i dziejów liturgii na Wydziale Historii Sztuki uniwersytetu papieskiego Sapienza słuchał wykładów Adolfo Venturiego i Orazio Marucchi; na uniwersytecie w Charkowie specjalizował się w historii sztuki bizantyńskiej i cerkiewnej pod kierunkiem prof. F. I. Szmita. Posiadał już wówczas pewien dorobek naukowy, ogłaszając drukiem m. in.: *Stary Gdańsk i historia jego sztuki* (Kraków 1912), *Przewodnik po Gdańsku i okolicy* (Warszawa 1914), *Dzieje sztuki starochrześcijańskiej* (Kraków 1914), *Wewnętrzne urządzenia bazylik* (Kraków 1914).

W dniu 22 września 1919 r. Ministerstwo zatwierdziło uchwałę Rady Wydziału z dnia 7 lipca 1919 r.²⁹ Na tej podstawie powierzono ks. Kruszyńskiemu pełnienie obowiązków zastępcy profesora w ramach nie obsadzonej nadzwyczajnej katedry historii sztuki kościelnej. Od tej pory aż do r. 1931 prowadził ks. Kruszyński wykłady w pełnym wymiarze godzin (6 ÷ 1 tygodniowo) z uposażeniem wynoszącym 75% poborów profesora nadzwyczajnego³⁰. W r. 1929 Rada Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie zatwierdziła habilitację ks.

²⁸ AUJ S II 619 Testimonium baptismi Nr 263 officii parochialis rit. lat. Ecel. Malechoviensis, in libris metricalibus pro pago Dublany, lib. II pag. 106 reperiri sequentia: Thaddeaeus Albinus (binorum) natus die 1 Matii 1884 (millesimo octingentesimo octogesimo quarto) et die 8 mai eiusdem anni baptisatus. Parentes: Stanislaus Thaddeaeus binorum Kruszyński professor scholae agriculturae in Dublany, filius Ludovici Vincentii equitis de Pomian Kruszyński et Josephae de l'Arbré coniugum Eugenia filia Valerii Szczerbicki et Aemilia nata Scheling. Malechów, die 29 Augusti 1894. Sigillum parochiae in Melechów. Por. J. Kuś, *Ks. Tadeusz Kruszyński*, „Nasza Przeszłość” 47 (1977), 237—253.

²⁹ AUJ S II 619 oraz WT II 71. Ministerstwo dnia 3 III 1920 (l. 1503—IV) powiadomiło, że na mocy porozumienia z ministrem skarbu ustanowiło od 1 IV 1920 katedrę nadzwyczajną sztuki kościelnej na Wydziale Teologicznym UJ. Por. niżej przypis 30.

³⁰ AUJ S II 619; Pismo Ministerstwa WRiOP (l. 7399/19) z dnia 22 IX 1919, reskrypt Ministerstwa z dnia 7 VI 1922 oraz pisma nr IV S. W. (7496/27 i 6196/29).

Kruszyńskiego z historii sztuki kościelnej i liturgiki zabytkowej. O przeniesienie tej docentury do Krakowa postarał się Wydział Teologiczny UJ uchwałą z dnia 8 maja 1929 r. Dnia 22 czerwca tegoż roku³¹ Ministerstwo zatwierdziło uchwałę Wydziału.

LATA 1931—1939 ORAZ OKRES OKUPACJI

Wydział Teologiczny szczególną uwagę zwracał nie tylko na rozszerzenie studiów przez tworzenie nowych katedr, względnie reaktywowanie i obsadzanie katedr zawieszonych (w tej liczbie i historii sztuki kościelnej), ale czynił wszystko, by Kraków był prawdziwym ośrodkiem polskiej myśli teologicznej. Z wnioskiem o reaktywowanie i obsadzenie katedry historii sztuki kościelnej zwrócił się Wydział do Ministerstwa w dniu 28 sierpnia 1930 r., zwłaszcza że jedyny kandydat pogłębił swoje kwalifikacje. Wniosek ten o zamianowanie ks. doc. dra T. Kruszyńskiego profesorem nadzwyczajnym historii sztuki kościelnej (zob. aneks II) nie został uwzględniony z powodu trudności finansowych państwa. Ministerstwo zdecydowanie odmówiło zatwierdzenia ks. Kruszyńskiego jako zastępcy profesora na r. szk. 1931/32, pismem z dnia 10 VII 1931 r. (IV. S. W. 5061/31), przez co naruszyło artykuł XIII konkordatu, w którym *Stolica Apostolska* sprecyzowała wymogi co do wykształcenia przyszłych kapłanów. W odpowiedzi Wydziału do Ministerstwa z dnia 3 IX 1933 r. ks. dziekan Józef Archutowski określił to stanowisko Ministerstwa jako nowy dotkliwy cios dla Wydziału i prosił o cofnięcie odmowy (zob. aneks III), jednakże bezskutecznie. Ks. Kruszyński przyjął wówczas propozycję Wydziału i prowadził wykłady zlecone z historii sztuki kościelnej do r. 1939³². Aresztowany 6 XI 1939 r. przez Niemców wraz z innymi profesorami UJ przebywał w obozie w Sachsenhausen.

LATA POWOJENNE

Po oswojeniu Krakowa w styczniu 1945 r. na wszystkich wydziałach UJ rozpoczęto zajęcia. Pełen energii ks. Kruszyński stanął również do pracy dydaktycznej na Wydziale Teologicznym; w r. akad. 1945/46 wykładał liturgikę zabytków, wznawiał zwiedzanie obiektów sakralnych i świeckich oraz prowadził seminarium z historii sztuki chrześcijańskiej. W latach następnych wzbogacił tematykę wykładów szczegółowymi prelekcjami z zakresu liturgiki średniowiecznej i nowożytnej oraz historii sztuki starochrześcijańskiej³³.

³¹ AUJ WT — habilitacje.

³² AUJ: Teczka personalna ks. T. Kruszyńskiego; Spis wykładów od r. 1930 do 1939; tamże WT II 71: Protokół przekazania inwentarza seminarium sztuki kościelnej z powodu zniesienia tejże katedry (zob. aneks IV).

³³ *Skład osobowy UJ. Rok akademicki 1952/53.*

Doceniając działalność dydaktyczną i naukową ks. Kruszyńskiego, władze uniwersyteckie już 25 maja 1945 r. (zob. aneks V) wystąpiły do Ministerstwa Oświaty w Warszawie z wnioskiem Rady Wydziału Teologicznego o zamianowanie go profesorem nadzwyczajnym historii sztuki kościelnej i liturgiki. Jednocześnie Wydział prosił o przywrócenie katedry tych przedmiotów. Ministerstwo niestety katedry nie przywróciło i wniosku o profesurę nadzwyczajną nie uwzględniło. Natomiast zgodziło się na zamianowanie ks. Kruszyńskiego docentem etatowym na Wydziale Teologicznym³⁴. Wydział Teologiczny UJ, z braku kwalifikowanych kandydatów na profesurę nadzwyczajną historii sztuki kościelnej nie ogłaszał nowej ankiety. Postawił raz jeszcze kandydaturę Kruszyńskiego *unico loco* i przesłał przez Rektorat do Ministerstwa odpowiednio umotywowany wniosek o utworzenie katedry historii sztuki kościelnej (zob. aneks VIII). Mimo poparcia tego pisma przez Senat UJ³⁵ obydwa wnioski pozostały nie załatwione. Nie odniósł też skutku wniosek Rady Wydziału Teologicznego z dnia 17 XI 1948 r. o profesurę tytularną dla ks. Kruszyńskiego (zob. aneks IX). Widzimy więc, że także w pierwszych latach po II wojnie Wydział nie szczędził wysiłków i nie zaniedbywał żadnej sposobności, by reaktywować katedrę historii sztuki kościelnej. Jednakże po roku 1948 Wydział nie ponawiał już wysiłków w tym kierunku. Profesorem nadzwyczajnym na Wydziale Teologicznym UJ mianowała ks. Kruszyńskiego Centralna Komisja Kwalifikacyjna dla Pracowników Nauki na wniosek Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego dopiero w 1954 r. pismem z dnia 30 czerwca.

Zajęcia dydaktyczne ks. T. Kruszyńskiego przedstawiały szeroki wachlarz problemów. Na pierwsze miejsce wysuwały się wykłady z historii sztuki, począwszy od wyjaśniania pojęć wstępnych dziejów sztuki kościelnej, poprzez symbolikę chrześcijańską oraz rolę Pisma Świętego i Tradycji Kościoła w zabytkach sztuki aż do dziejów sztuki kościelnej w Polsce. Ks. Kruszyński w tym ostatnim zakresie szeroko i wielokrotnie omawiał sztukę romańską i gotycką oraz dzieje sztuki wybranych terenów. Oczywiście na pierwszy plan wysuwała się sztuka Krakowa, najczęściej połączona ze zwiedzaniem obiektów; w cyklu wykładów po 4 godziny tygodniowo prezentował słuchaczom Katedrę i Zamek Królewski na Wawelu. Niekiedy omawiał zabytki sztuki kościelnej na Śląs-

³⁴ Pismo z dnia 21 III 1946 podpisane przez dziekana Jana Krzemienieckiego zawierające wniosek WT do Ministerstwa Oświaty o zamianowanie ks. Kruszyńskiego docentem etatowym. Wniosek został załatwiony pozytywnie i pismem z dnia 6 IV 1946 roku min. Wycech mianował ks. Kruszyńskiego docentem etatowym na WT oraz określił zakres jego obowiązków dydaktycznych na 5 godzin wykładów i 2 godziny ćwiczeń tygodniowo.

³⁵ Dnia 28 II 1948 roku rektorat UJ skierował do Ministerstwa Oświaty wniosek senatu UJ popierający kandydaturę ks. Kruszyńskiego na profesora nadzwyczajnego historii sztuki kościelnej.

ku, co zapewne związane było z napływem alumnów z tej części Polski oraz z zainteresowaniami samego wykładowcy. Obok tego wykladał ks. Kruszyński o sprzętach kościelnych i kościelnych naczyniach, o tkactwie i liturgice zabytków. W roku akademickim 1925/6 prowadził również wykłady i seminaria z zakresu konserwacji zabytków, a po r. 1931 seminarium z liturgiki.

Przeglądając tematykę zajęć uniwersyteckich ks. Kruszyńskiego zwrócić należy uwagę na fakt, że do okresu wojny wykłady jego (wnioskując przynajmniej z ich tytułów) miały jako termin „ad quem” okres średniowiecza przy rozbudowanej tematyce wczesnochrześcijańskiej. Oczywiście wiadomości z zakresu nowszej historii sztuki mogły się mieścić w zajęciach poświęconych obiektom krakowskim oraz w wykładach ogólnych, jak np. „Sztuka w Polsce”. Dopiero po wojnie, a dokładnie od r. akad. 1948/49, w tytułach wykładów zaczynają się pojawiać „wieki nowe” i „czasy nowożytne”. Jako wykładowca poruszał czasem zagadnienia ogólne teorii sztuki, jak np. „Układ, przestrzeń, ruch i światłocień” (w r. 1925/26) oraz wkraczał w dziedzinę sztuki bizantyńskiej.

Starał się też dobierać swe zajęcia w ciągu roku tak, aby studenci poszczególnych lat byli sukcesywnie wdrażani do coraz to trudniejszych i bardziej skomplikowanych problemów. I tak najczęściej wstępne pojęcia historii sztuki adresowane były do studentów II roku, wykłady dziejów ksiąg i sprzętów liturgicznych prowadził na III roku, a zwiedzanie zabytków na V roku studiów³⁶. Wykłady ks. Kruszyńskiego, jak to potwierdzają jego słuchacze, były bardzo interesujące, cechowało je z jednej strony szerokie spojrzenie na omawianą problematykę, z drugiej — liczne ciekawe dygresje. Wielka szkoda, że nie przygotował on odpowiedniego następcy, choć przez jego seminarium przeszło wielu studentów teologii w okresie międzywojennym.

Ks. Kruszyński zmarł w szpitalu zakopiańskim dnia 22 lipca 1959 r. Pochowano go w trzy dni później na tamtejszym starym cmentarzu³⁷.

Po ks. Kruszyńskim wykłady historii sztuki kościelnej dla alumnów w Krakowie prowadzili: ks. Jan Popiel TJ, który w r. 1963 doktoryzował się u prof. Władysława Tomkowicza w Warszawie na podstawie rozprawy: *Estetyka sztuki sakralnej*, i ks. prof. Bolesław Przybyszewski, który od roku 1963 aż do chwili obecnej wykłady te kontynuuje³⁸.

³⁶ Uwagi te oparte są na spisach wykładów UJ za lata 1921—1954 oraz na aktach w AUJ WT 27/1a.

³⁷ AKM: Akta personalne ks. Tadeusza Kruszyńskiego (l. 4033). Ks. T. Kruszyński zmarł w Zakopanem w szpitalu 22 lipca 1959 r. wskutek tragicznego wypadku. Pogrzb odbył się tamże 25 lipca. Dorobek naukowy ks. Kruszyńskiego zestawił ks. Jan Kuś (jw., 253—257).

³⁸ *Katalog kościołów i duchowieństwa archidiecezji krakowskiej*, Kraków 1977, 40.

Większa część niniejszego artykułu związana jest z nazwiskiem i działalnością ks. Tadeusza Kruszyńskiego, a to z tej przyczyny, że dzieje katedry historii sztuki kościelnej w Krakowie były powiązane z jego działalnością naukowo-dydaktyczną; przez 35 lat pracował na Wydziale Teologicznym UJ, prowadząc wykłady i zajęcia z historii sztuki kościelnej. Jednocześnie starałem się nakreślić całokształt zainteresowań, trosk i wysiłków Wydziału Teologicznego dla sprawy katedry historii sztuki kościelnej na tym Wydziale. Wysiłki te, datujące się od lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku, nie zostały uwieńczone powodzeniem pod względem formalnym. Jak wiemy, różne były przyczyny tego stanu rzeczy. Ostatecznie jednak ogólny bilans tych wysiłków był mimo wszystko dodatni, gdyż dzięki nim studenci teologii mogli w jakimś stopniu zapoznać się z dziejami sztuki sakralnej i liturgii chrześcijańskiej. Albowiem program naukowy w zakresie kształcenia duchownych przez większą część opisywanego okresu nie był pozbawiony elementów wiedzy o dziejach sztuki kościelnej.

L'HISTOIRE D'ART SACRÉE À FACULTÉ DE THÉOLOGIE DE L'UNIVERSITÉ
JAGELLONNE DE CRACOVIE 1890—1954

RÉSUMÉ

Dans l'article mentionné ci-dessus l'auteur décrit des efforts faits par la Faculté Théologique de l'Université de Cracovie pour assurer à ses étudiants les cours d'art sacrée comme un élément indispensable de leur formation académique.

A l'initiative du Collège des professeurs, approuvée par les autorités supérieures, les cours dans ce domaine a tenu en 1890/91 l'abbé Eustachy Skrochowski. Après une interruption des plusieurs années, ces cours ont été de nouveau repris en 1919. Cette interruption défavorable a duré si longtemps malgré la décision prise en 1901 par la Conférence de l'épiscopat de la Monarchie Autrichienne postulant l'introduction des cours d'art sacrée à toutes les Facultés théologiques du pays. De même, les efforts entrepris par les professeurs de la Faculté de Théologie de Cracovie et proposant à Gérard Kowalski, le cirtercien, les cours d'art sacrée ont échoué deux fois en ce temps-la.

En 1919, donc dans l'état polonais restitué après la première guerre mondiale, le Conseil de la Faculté Théologique créa la chaire de l'histoire d'art sacrée. C'est l'abbé Tadeusz Kruszyński (1884—1959) qui a été chargé de cours donnés à cette nouvelle chaire jusqu'à 1954. L'article décrit l'histoire de cette chaire mettant en relief l'effort de la Faculté Théologique pour assurer la continuation de son existence.

Poniższe dokumenty pochodzą z Archiwum UJ — zespół akt WT II 27, 29, 56, 71 oraz S II 619.

A N E K S I

L. 9.

Godło Państwa
Ministerium
für Kultus und Unterricht
Z. 40. 581 ex 1913

Wien, am 17. Jänner 1914.

Einführung von Kollegien über
kirchliche Kunstgeschichte
An
das Dekanat der theologischen Fakultät der
k. k. Universität
in Krakau

Seitens der Generalversammlung des österreichischen Episkopates vom 13. November 1901 wurde gelegentlich der Beratung über eine Reform der theologischen Studienordnung unter anderen auch die Einführung von Vorlesungen über kirchliche Kunstgeschichte angeregt.

Im Sinne dieser Anregung wurden die erwähnten Vorlesungen bereits an mehreren theologischen Fakultäten eingeführt.

Ich finde mich nun veranlasst, das Dekanat zu ersuchen, eine Aeusserung des Professorenkollegiums einzuholen, ob nicht die Einführung der erwähnten Vorlesungen an der dortigen Fakultät ebenfalls durchführbar erschiene, und bejahenden Falles, in Ansehung der näheren Modalitäten, insbesondere auch rücksichtlich der mit der Abhaltung dieser Vorlesung zu betrauenden Lehrkraft antragstellend anher zu berichten.

Der Minister für Kultus und Unterricht:
(—) Hussarek

A N E K S II

Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie
Nr 525/30 — w Krakowie, dnia 28 sierpnia 1930 r.

Do
Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
w Warszawie, przez Senat Akademicki UJ

Przedkładając Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wniosek Rady Wydziału Teologicznego UJ z dnia 16 czerwca br. o zamianowanie X. Docenta i zastępcy profesora Dra Tadeusza Kruszyńskiego profesorem nadzwyczajnym historii sztuki kościelnej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, który to wniosek został zatwierdzony przez Senat Akademicki UJ w dniu 28 czerwca br., mam zaszczyt dołączyć następujące sprawozdanie:

Pragnąc przystąpić do obsadzania katedry sztuki kościelnej, postanowiła Rada Wydziału Teologicznego UJ uchwałą z dnia 30 października 1929 r. zwrócić się do profesorów specjalistów: dra Juliana Pagaczewskiego i dra Tadeusza Szydłowskiego

z Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, oraz dra Władysława Podlachy z Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie z prośbą o rozpatrzenie i ocenę dotychczasowej działalności naukowej ks. dra Tadeusza Kruszyńskiego, a zarazem o wydanie umotywowanej opinii, czy uważają go za odpowiednio przygotowanego do zajęcia katedry historii sztuki kościelnej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Gdy nadeszły opinie wyżej wymienionych profesorów, Rada Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego po ich wysłuchaniu uchwałą jednomyślną, powziętą na posiedzeniu 16 czerwca br., a zatwierdzoną przez Senat Akademicki Uniwersytetu Jagiellońskiego na posiedzeniu w dniu 28 czerwca br., postanowiła przedstawić ks. docenta dra Tadeusza Kruszyńskiego na profesora nadzwyczajnego historii sztuki kościelnej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Załączając przy niniejszym (1) życiorys X. dra Tadeusza Kruszyńskiego i wykaz jego prac naukowych; (2) referaty: a) prof. dra Władysława Podlachy, b) prof. dra Tadeusza Szydłowskiego, c) prof. dra Juliana Pagaczewskiego; (3) prace X. dra Tadeusza Kruszyńskiego: a) *Perury czyli dawne ozdoby alby i humerału*; b) *Ornat Piotra Kmity i oltarz św. Antoniego fundacji Kmitów w Katedrze Wawelskiej*; (4) upoważnienie udzielone X. Kruszyńskiemu przez Księcia Metropolitę Krakowskiego w myśl artykułu XIII Konkordatu zawartego między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską; (5) odpis protokołów a) i b).

W imieniu Rady Wydziału Teologicznego UJ upraszam Ministerstwo WR i OP o zatwierdzenie uchwały Rady i przedstawienie X. dra Tadeusza Kruszyńskiego do nominacji na profesora nadzwyczajnego historii sztuki kościelnej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Dziekan Wydziału Teologicznego UJ: X. *Kaczmarczyk* w. r.

Zgodność odpisu z oryginałem stwierdzam:
w Krakowie, dnia 23 maja 1945 r.
Dziekan Wydziału Teologicznego
Ks. *T. Glemma*

ANEKS III

W Krakowie, 3. września 1931 r

DO

MINISTERSTWA

Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
Departament Nauki i Szkół Wyższych

w Warszawie

Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego jest od lat dziesięciu (względnie pięciu) ośrodkiem studiów dla studentów-teologów trzech diecezji, tj. Krakowskiej, Śląskiej i Częstochowskiej, przez co budżet państwowy jest w znacznym stopniu zmniejszony. Rada Wydziału jak też zainteresowani X. X. Biskupi z X. Arcybiskupem Metropolitą Krakowskim na czele zwrócili się wtedy, tj. 15 maja 1926, 21 maja i 20 lipca 1926 r. do Ministerstwa W.R. i O.P. z memoriałami o rozszerzenie studiów i powiększenie katedr na Wydziale, aby przyszłym kapłanom dać jak najlepsze i odpowiednio do wymagań doby dzisiejszej przygotowanie do owocnej pracy naukowej i duszpasterskiej.

Ministerstwo W. R. i O. P. w odpowiedzi swej z dnia 7. IX. 1926 (IV. SW. 8484/26) postulatory te uznało za uzasadnione i obiecywało im zadośćuczynić. Ówczesny Minister W.R. i O.P. A. Sujkowski pisał: „Wyrażam opinię, że dezyderat Księży Biskupów pomnożenia katedr na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego jest słuszny”.

Zamiast wypełnienia powyższych postulatów, któreby postawiły Wydział Teologiczny UJ na należynej i pożądanej wysokości, Ministerstwo W.R. i O.P. w ciągu kilku lat ostatnich zniosło katedrę socjologii chrześcijańskiej, może najbardziej niezbędną dla przyszłych kapłanów, pracujących w Zagłębiach: Krakowskim, Dąbrowskim i na Śląsku, w których sprawa społeczna jest najbardziej aktualna, — a następnie katedrę Dogmatyki Traktatowej, jedną z najważniejszych katedr studium teologicznego.

Obecnie Wydział Teologiczny spotyka nowy cios, niemniej poważny i dotkliwy, gdy Ministerstwo W.R. i O.P. w piśmie z dnia 10. lipca br. (IV. SW. 5061/31) odmówiło zatwierdzenia Ks. Docenta dr Tadeusza KRUSZYŃSKIEGO w charakterze zastępcy profesora historii sztuki kościelnej i liturgiki, — i tym samym skreśliło na Wydziale wykłady z tych dziedzin. Odmowa zatwierdzenia Ks. Doc. Kruszyńskiego jako zastępcy profesora — a przytym bez podania powodów — i skreślenie wykładów z dziedziny historii sztuki kościelnej jest dla Wydziału Teologicznego wielce przykrą i przygnębiającą niespodzianką, bardzo dotkliwym ciosem.

Dziekan Wydziału Teologicznego zaznacza, że Ks. Doc. Kruszyński był przez 11 lat zastępcą profesora historii sztuki kościelnej i liturgiki na Wydziale, corocznie był przez Ministerstwo W.R. i O.P. zatwierdzany w tym charakterze, przed trzema laty zyskał na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie „veniam legendi” zatwierdzony przez Ministerstwo, — zadania swoje — zarówno naukowe — (świadczy o tym szereg prac drukiem ogłoszonych) jak i pedagogiczne spełniał sumiennie, owocnie i z wielkim pożytkiem dla słuchaczy, — tak iż w roku zeszłym został przez Radę Wydziału i Senat Akademicki UJ przedstawiony Ministerstwu W.R. i O.P. do nominacji na profesora nadzwyczajnego, — i teraz po tylu latach pracy naukowej i pedagogicznej został on przez Ministerstwo W.R. i O. P. usunięty od wykładów sztuki kościelnej i liturgiki.

Skreślenie wykładów z historii sztuki kościelnej i liturgiki będzie też dotkliwie dla studentów Wydziału, jako przyszłych kapłanów, którzy w myśl rozporządzeń Stolicy Apostolskiej powinni mieć dokładne wiadomości z tych dziedzin.

Z tych względów jako Dziekan Wydziału Teologicznego w interesie Rady Wydziału zwracam się z gorącą i usilną prośbą, aby Ministerstwo cofnęło swoją odmowę z dn. 10. lipca br. a zatwierdziło uchwałę Rady Wydziału Teologicznego i Senatu Akademickiego w sprawie mianowania Ks. Doc. Tadeusza Kruszyńskiego zastępcą profesora historii sztuki kościelnej i liturgiki na 1931/32 rok szk.

Dziekan Wydziału Teologicznego

(—) Ks. J. Archutowski

A N E K S I V

P R O T O K Ó Ł

przekazania inwentarza Seminarium Sztuki Kościelnej z powodu zniesienia tejże Katedry — Katedrze Historii Kościoła W. T.

Kraków, 4 maja 1934.

Inwentarz b. Seminarium sztuki kościelnej — str. 10.

Protokół odebrania przez J. Ekszellencję biskupa Ks. Dra Godlewskiego Profesora zwyczajnego historii kościelnej Uniwersytetu Jagiellońskiego ruchomości Seminarium sztuki kościelnej od Ks. Dra Tadeusza Kruszyńskiego Docenta Uniw. Jag., z powodu zniesienia katedry sztuki kościelnej na Wydziale Teologicznym Uniw. Jag. w dniu 4 maja 1934 r. Stwierdzono, że: Dział 1 obejmuje czasopismo: „Przemysł, Rzemiosło i Sztuka” („Rzeczy Piękne” od r. 1920 do r. 1927 włącznie). Dział 2 książki obejmuje 142 dzieła (sto czterdzieści dwa) jedno i więcej tomowych, w znacznej części zapisanych jako dar Ks. Dra Kruszyńskiego. Spomiędzy zakupionych dzieł jest kilka znacznej wartości, jak: Wilpert: „Le Catacombe Romane”, G. V. Arata: „L'Architettura in Sicilia”, O. Falke: „Kunstgeschichte der Seidenweberei”.

Dział 3 obejmuje zdjęcia fotograficzne i ryciny, liczące razem 445 (czterysta czterdzieści pięć) przedmiotów.

Dział osobny zawiera 1) pieczęć seminarium, 2) dwadzieścia okazów starożytnych tkanin, 3) aparat fotograficzny.

Powyższe przedmioty znaleziono w porządku i odebrano.

W Krakowie, dnia 4 maja 1934 r.

Ks. Dr Tadeusz Kruszyński

Biskup Dr Godlewski

A N E K S V

W Krakowie, dn. 25 maja 1945 r

L. 131/45

Do
Ministerstwa Oświaty
w Warszawie

Rada Wydz. Teol. UJ uchwaliła na posiedzeniu z dnia 14 maja 1945 r. ponowić swój wniosek o zamianowanie Ks. doc. dra T. Kruszyńskiego profesorem nadzwyczajnym historii sztuki kościelnej i liturgiki na Wydz. Teol. UJ. Wniosek ten wystany został do Min. W.R. i O.P. pismem dziekana Wydziału z dn. 20 sierpnia 1930 r., którego odpis załącza się, jak również oceny prac ks. doc. dra T. Kruszyńskiego przez członków komisji wybranej w tym celu.

Nominacja została wówczas przedłożona do podpisu Prezydentowi Rzeczypospolitej, nie doszła jednak do skutku z powodu zwinięcia katedry historii sztuki ze względów oszczędnościowych. X. doc. dr Kr. miewał w dalszym ciągu aż do chwili

obecnej wykłady zlecone ze swego przedmiotu, a ponieważ W.T. wniósł o przywrócenie tej katedry prosi o zamianowanie na niej prof. nadzw. X. dra Kruszyńskiego tym bardziej, że jego dorobek naukowy znacznie się powiększył.

Dziekan Wydziału Teologicznego
(—) Ks. T. Glemma

A N E K S VI

Warszawa, dnia 16 lutego 1946 r

RZECZPOSPOLITA POLSKA
MINISTERSTWO OŚWIATY
Nr X P-434/46

Rektorat
Uniwersytetu Jagiellońskiego
w Krakowie

Na pismo z dnia 9. VIII. 1945 nr 1344/45

Ministerstwo Oświaty zawiadamia, że wobec nieprzywrócenia katedry historii sztuki kościelnej i liturgiki, wniosek Rady Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego z dn. 14. maja 1945 r. o powołanie na wspomnianą katedrę w charakterze profesora nadzwyczajnego ks. doc. dr Tadeusza Kruszyńskiego, nie może być uwzględnione. Natomiast Ministerstwo zamierza zgodnie z wyjaśnieniem swym z dn. 6 grudnia 1945 r. nr IV-5482/45 zamianować ks. dra Kruszyńskiego docentem etatowym i w przypadku pozytywnego ustosunkowania się Rady Wydziałowej prosi o nadesłanie wniosku w myśl cytowanego wyżej zarządzenia nr IV-5482/45 r.

Dyrektor Departamentu
(—) B. Kuroczko

Pieczęć Rektoratu UJ
data wpływu 27. II. 1946
L. 1505/46.

A N E K S VII

DZIEKANAT WYDZIAŁU TEOLOGICZNEGO
UNIwersytetu Jagiellońskiego
w Krakowie

L: 79/48.

W Krakowie, dnia 23 lutego 1948 r

Do
MINISTERSTWA OŚWIATY
w Warszawie
przez Rektorat Uniwersytetu Jagiellońskiego

Rada Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego uchwaliła na posiedzeniu dnia 8 lutego br. jednomyślnie wysłać wniosek do Ministerstwa Oświaty o zamianowanie docenta etatowego ks. dra Tadeusza Kruszyńskiego profesorem nadzwyczajnym na katedrze historii sztuki kościelnej, o której przywrócenie Wydział prosi równocześnie osobnym pismem.

Ks. Tadeusz Kruszyński, habilitowany z historii sztuki kościelnej w 1929 r., był już proponowany w r. 1930 na profesora nadzwyczajnego historii sztuki kościelnej i liturgiki. Wniosek poparty opiniami profesorów historii sztuki: Paga-czewskiego, Szydłowskiego i Podlachy, został wysłany do Ministerstwa, jednak z powodu zwinięcia katedry nie doszło do nominacji.

W maju 1945 r. Rada Wydziału ponowiła wniosek o nominację ks. dra Kruszyńskiego profesorem nadzwyczajnym, lecz i tym razem Ministerstwo odmówiło utworzenia nowej katedry, a wyraziło zamiar zamianowania ks. dra Tadeusza Kruszyńskiego docentem etatowym, co też nastąpiło w roku 1946.

Ponieważ ks. doc. dr Kruszyński jest wybitną siłą fachową, jest współpracownikiem Komisji Historii Sztuki Polskiej Akademii Umiejętności i stale nowe prace publikuje, występuje Rada Wydziału z wnioskiem o zamianowanie go profesorem nadzwyczajnym. Nowej ankiety Rada Wydziału nie ogłosiła, ponieważ od r. 1945 nowych pracowników naukowych, którzy by wchodzili w rachubę jako kandydaci na profesorów tego przedmiotu, nie przybyło.

Nadmienić należy i to, że ks. doc. dr Kruszyński ma wielkie zasługi społeczne, zajmując się gorliwie sprawami ziem odzyskanych, i bierze czynny udział w opiece duszpasterskiej żołnierza polskiego.

W dowód uznania tych zasług otrzymał obecnie order Polonia Restituta.

Dziekan Wydziału Teologicznego
(—) Ks. Prof. Dr Aleksy Klawek

ANEXS VIII

W Krakowie, dnia 23. lutego 1948 r.

L. 121/48

Do
Ministerstwa Oświaty
w Warszawie
przez Rektora UJ

Rada Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego postanowiła na posiedzeniu dnia 18 lutego 1948 r. jednomyślnie wystąpić do Ministerstwa Oświaty z prośbą o przywrócenie Wydziałowi katedry historii sztuki kościelnej i liturgiki, która została utworzona w r. 1926. Ponieważ wówczas nie było kandydata gotowego do objęcia profesury, nie obsadzono jej. Po czterech latach w r. 1930 miał Wydział odpowiedniego kandydata w osobie ks. docenta dra Tadeusza Kruszyńskiego i wystąpił 28 sierpnia 1930 r. z wnioskiem o mianowanie go profesorem nadzwyczajnym. Był to jednak okres zaprowadzenia koniecznych oszczędności w budżecie państwowym i Ministerstwo nominacji nie dokonało, lecz katedrę skreśliło.

Dnia 10. maja 1945 r. Rada Wydziału uchwaliła wystąpić ponownie z wnioskiem o utworzenie katedry historii sztuki kościelnej i powierzenie jej ks. doc. Kruszyńskiemu. I tym razem Ministerstwo Oświaty nie zgodziło się na utworzenie katedry, lecz zaproponowało zamianować ks. dra Kruszyńskiego docentem etatowym, co też niebawem nastąpiło.

Obecnie przedkłada Rada Wydziału Teologicznego Ministerstwu Oświaty usilną prośbę o przywrócenie katedry, motywując ją tym, że studium historii sztuki kościelnej i jego pogłębienie naukowe jest dla studentów teologii rzeczą konieczną. Nasi studenci w życiu praktycznym stykają się stale z zagadnieniami sztuki, bądź

przy budowie kościołów, bądź przy odnawianiu i konserwacji starych zabytkowych świątyń. Wykłady zlecone, względnie docentura etatowa, tylko częściowo zadość czynią wymaganiom naszego studium, bo kiedy wykładowca jest pozbawiony zakładu naukowego, nie może wykładom i ćwiczeniom dać odpowiedniego podkładu naukowego.

Za utworzeniem katedry przemawiają i te momenty, że a) liczba studentów obecnie znacznie wzrosła i dochodzi do czterystu, b) że z utworzenia katedry nie wyniknie wyraźne obciążenie budżetu Wydziału. Bo proponuje się docenta etatowego, a między poborami docenta a profesora nadzwyczajnego nie ma wielkiej różnicy.

Wreszcie i to podkreślamy, że kandydat proponowany jest dobrą siłą fachową i człowiekiem zasłużonym na polu pracy społecznej.

Dziekan Wydziału Teologicznego
(—) *Ks. Prof. Dr Aleksy Klawek*

A N E K S I X

W Krakowie, dnia 17. XI. 1948 r.

L: 764/48

Do Min. Oświaty w Warszawie
przez Rektora UJ

Rada W.T. UJ występuje z jednomyślnym wnioskiem uchwalonym dn. 11. VI. br. o zamianowanie X. doc. dra T. Kruszyńskiego profesorem tytularnym.

Kilkakrotnie Rada Wydziału występowała z wnioskiem o reaktywowanie katedry historii sztuki chrześcijańskiej, ostatnio w ubiegłym roku akadem. — Ponieważ Ministerstwo Oświaty nie zgodziło się na nasz wniosek (pismem z dnia 31. VII. 1948 r. Nr IV SH-3002/48), propozycja dalsza Wydziału zamianowania X. T. Kruszyńskiego profesorem nadzwyczajnym stała się nieaktualna.

Z tego powodu postanowiła Rada Wydziału Teologicznego wystąpić z wnioskiem o profesurę tytularną dla X. Kruszyńskiego. Na odznaczenie to X. Kruszyński zdaniem Rady Wydz. zasługuje w zupełności.

Dziekan Wydziału Teologicznego
(—) *Ks. Prof. Dr Aleksy Klawek*

Kraków, 6. XII. 1948

Rektor UJ
L. 11943/48

Ministerstwo Oświaty w Warszawie

Przedstawiam wniosek Rady Wydziału Teologicznego UJ ... nadmieniając, że senat akademicki uchwałą z dn. 30. XI. 1948 r. wniosek ten poparł.

Rektor UJ
Prof. Dr Teodor Marchlewski